A lóágazat helyzetének elemzése újszerű megközelítésben és Magyarország lóágazatának pozicionálása

MIHÓK ZSUZSANNA

Kulcsszavak: „lovas forradalom", immateriális igények, emberi fejlődés, gazdasági teljesítmény, jólét.
JEL-kód: Q19.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A ló az emberiség életútjának kísérője, az ember életszínvonala fejlődésének folyamatos hozzájárulója. Háziasítása óta a ló az ember szolgálatában teljesít különböző szerepeket, amelyek az emberi igények függvényében alakultak és alakulnak. A ló szerepében bekövetkezett legutóbbi változás megközelítőleg a XX. század hatvanas éveiben kezdett kibontakozni a világ legfejlettebb országaiban. A ló többfunkciós szerepvállalásában jelentős változás következett be, amelyet leginkább a „lovas forradalom" kifejezéssel lehet jellemezni, mindenekelőtt annak társadalmi-gazdasági jelentősége miatt. A lónak nemcsak egy újabb szerepbeli változásáról van szó, hanem mindenekelőtt arról, hogy a ló – nagyságrendjét tekintve – az immateriális szükségletek kielégítésében kap szerepet, ellentétben a korábbi tendenciákkal, amikor alapvetően a materiális szükségletek kielégítésében volt szerepe. Miközben pedig a ló jelenlétével és különböző tevékenységekben való szerepvállalásával hozzájárul az ember fizikai, mentális és érzelmi jólétéhez (önmegvalósításához), jelentős nagyságrendű gazdasági hatás termelődik, amely egyrészről elengedhetetlen az ágazat fenntartható fejlődéséhez, másrészt viszont a nemzetgazdasági teljesítményhez való hozzájárulásban realizálódik.

A folyamat természetesen nem univerzális jellegű, és ahol zajlik, ott is eltérő a változások intenzitása. Felmerülhet a kérdés, hogy hol tart a jelentős lovas tradicionális értékekkel jellemezhető Magyarország ezen átalakulási folyamatban és milyen gazdasági hatással jellemezhető az ország lóágazata.

A kutatás során e kérdés megválaszolására helyeztem a hangsúlyt, amelyhez a magyarországi lóágazat naturális mutatók alapján történő jellemzése (és nemzetközi összehasonlító elemzése) és ennek alapján az ágazat által 2013-ban generált gazdasági hatások számszerűsítése nyújtotta a kiindulási alapot.

Magyarország lóágazatának pozicionálásán túlmenően a kutatás során kapott eredmények arra is felhívják a figyelmet, hogy a lóágazat helyzetének reális megítélését – az ágazat megváltozott szerepvállalásából eredő sajátosságok miatt – újszerű megközelítésre kell alapozni. Ezen újszerű megközelítés lényege, hogy az ágazat fenntartható és versenyképes működését lehetővé tevő kereslet generálódásának feltételeit mennyiségi és minőségi szempontok szerint külön kell választani. Előbbi a ló és a lóhoz kapcsolódó tevékenységek iránti kereslet kialakulásának lehetőségeit nagyságrendi értelemben, utóbbi a lovas tevékenységek típusait jelöli ki.

A kutatómunka legfontosabb eredményei az alábbiakban foglalhatók össze:

Ugyan a fejlett országokhoz képest késve, de Magyarországon is elkezdődött már a lovas forradalom. A világ számos országával szemben jelentős előnyök figyelhetők

meg, ugyanakkor a fejlett országokkal való összehasonlítás eredményeként tapasztalt hátrányok is megkérdőjelezhetetlenek.

A ló és a lóhoz kapcsolódó tevékenységek iránti kereslet nagyságrendi szempontok alapján történő vizsgálatának eredménye szerint a lóágazatban keletkező kereslet előfeltételei az emberi fejlődési indexet alakító tényezőkben keresendők. Ezen túlmenően az egy főre jutó GDP magas színvonala is szerepet játszik a lóágazatban keletkező kereslet generálódásában, de csak abban az esetben, ha az magas és nagyon magas színvonalú emberi fejlődési indexértékekkel párosul.

BEVEZETÉS

A ló szerepében bekövetkezett jelentős változást a fogyasztói preferenciák idézték és idézik elő. A fogyasztók keresletet támasztanak a ló, a lóval kapcsolatos tevékenységek iránt jóléti szükségleteik kielégítése érdekében abból a célból, hogy lehetőséget biztosítsanak a magasabb szintű önmegvalósításhoz. Ez az önmegvalósítási vágy nem korlátozódik sem a lovassport szakágak versenyzőire, sem a lóversenyzésben aktív zsokékra és hajtókra és még csak nem is a szabadidőlovaglásban, illetve a lovasturizmusban aktív vagy részt vevő lovasokra, hajtókra. A lóhoz kapcsolódó önmegvalósítás iránti igény azokra is kiterjed, akiknek az önmegvalósítás a lóhoz kapcsolódó javak és szolgáltatások kínálatát jelenti. Mindezeken túlmenően pedig vannak olyanok is, akik a lóhoz kötődő igényeiket a lovas események személyes vagy médián keresztüli nyomon követése révén elégítik ki. Miközben a ló különböző módokon hozzájárul az ember önmegvalósításához, jelentős nagyságrendű gazdasági hatás generálódik a nemzetgazdaságban.

A jelentős nagyságrendű gazdasági hatás generálódásának szemléltetésére két példát említek: az Egyesült Államok lóágazata (9,2 millió ló) 2005-ben összesen 39 milliárd USD-t generált közvetlenül, összességében pedig (a közvetett és az indukált hatásokkal együtt) 102 milliárd USD-t (*Deloitte, 2005*). Európai példaként említhető a spanyol SICAB nevű rendezvény (spanyol ló ünnepe), amely például 2012-ben nem egészen egy hét alatt 52,6 millió euró gazdasági hatást eredményezett (*Deloitte, 2013*).

A lóágazatban keletkező termékek és szolgáltatások sokszínűsége miatt a lóágazat számos gazdasági ágazattal kapcsolatban áll. Az ezen ágazatokkal való hatékony együttműködés – pozitív externális hatások kiaknázása – végett egyes fejlett országok lóágazatában a lóágazat nemzetgazdasági szintű képviseletére bizottságokat, ügynökségeket hoznak létre.

Ugyan a lóágazat ügyeinek képviseletére és koordinálására létrehozott bizottságok Magyarországon sem hiányoztak a történelem folyamán, működésük minden esetben elmaradt azoktól a várakozásoktól, amelyek az ágazat hosszú távon fenntartható fejlődését szolgálták volna.

Felmerülhet a kérdés, hogy a „lovas forradalom" korában hol tart a magyarországi lóágazat fejlődése; milyen folyamatok segítik, illetve hátráltatják a jelentős tradicionális lovas értékekkel jellemezhető ország lovas potenciáljainak kiaknázását.

A KUTATÁS CÉLJA

Magyarország lóágazatát sem a lovas forradalomban, sem azelőtt nem tanulmányozták, az általa generált gazdasági hatásokat sohasem számszerűsítették. A lovas forradalom jelentőségét nemzetközi szinten nem tanulmányozták, bár a folyamatot *Castejón Montijano* az EAAP 2009. évi barcelonai tanácskozásán már e kifejezéssel látta el, és kiemelte az elinduló és zajló

folyamatok legfontosabb, mikroökonómiai szinten realizálódó tendenciáit.

A kutatás célja a magyarországi lóágazat 2013. évi gazdasági hatásainak számszerűsítése volt az ágazat naturális mutatói alapján történő jellemzése és nemzetközi szintű összehasonlító elemzése alapján, továbbá a magyarországi lóágazat és egyéb, fejlett országok lóágazatai keresletében tapasztalt különbségek okainak feltárása és magyarázata (ami természetesen nemcsak Magyarországnak a fejlett országoktól való lemaradottságára hivatott választ adni, hanem a fejlett országok között általánosan tapasztalt különbségekre is képes magyarázatot adni).

A célkitűzés alapján megfogalmazott hipotézisek közül jelen publikációban egyet ismertetek és az ehhez kapcsolódó témákat fejtem ki: A magyarországi lóágazatot tekintve sem ágazati, sem pedig alágazati szinten nem kerülhetett sor olyan stratégialkotásra, amely a lóágazat fenntartható és versenyképes működését szolgálná a lovas forradalomban.

IRODALMI ÁTTEKINTÉS

Magyarországon 1785-ben kezdődött a szervezett lótenyésztés, amelynek keretében öt plusz kettő tradicionális lófajta került kitenyésztésre (öt Magyarország mai területén, kettő az egykori Magyar Királyság területén). A tradicionális lófajtákkal együtt 2013-ban mintegy 20 fajtát regisztrált a *Magyar Lótenyésztők Országos Szövetsége*. Mindezzel szemben Franciaországban például 63 fajtát tartottak nyilván ugyanebben az évben, amelyből 26 francia eredetű (*Jez et al., 2013, 58. o.*). A kitenyésztett fajták nem kizárólag genetikai értelemben értékesek, hanem egyes esetekben verseny- és sporteredményük is figyelemre méltó. Példaként említhető a lovassportok területéről *Siglavy Bagdady VIII-1* (Hungares), a 2006. évi Lovas Világjátékok keretében megrendezett Távlovagló Világbajnokság aranyérmese spanyol lovasával, *Miguel Vila Ubachhal* a nyergében (*FEI, 2006*), amely bábolnai arab fajtájú (Shagya-arab, ahogyan azt a *World Arabian Horse Organization* [WAHO] 1978-ban fajtaként elismerte), Bábolnán, Magyarországon tenyésztett ló. A lóversenyzésben mai napig világhírnévnek örvendő *Kincsem* (1874–1887), a legyőzhetetlen angol telivér *csodakanca* ugyancsak magyar tenyésztésű ló (*Hecker, 2011*).

Az első hivatalos galoppversenyt Magyarországon 1827-ben, az első hivatalos ügetőversenyt 1887-ben rendezték (*Hecker, 2011*). A magyar lovassport gyökerei az 1872. évre nyúlnak vissza. A *Magyar Lovassport Szövetség* elődjeit az elsők között regisztrálták a *Nemzetközi Lovassport Szövetségben* (FEI). Számos egykori örkénytábori lovaglótanár szerzett dicsőséget választott országának; köztük például *Némethy Bertalan,* aki az Amerikai Egyesült Államok díjugrató csapatának edzőjeként az 1960-as, 1968-as, 1972-es és 1984-es Olimpiai Játékokon egyéni és csapat összesítésben több alkalommal arany- és ezüstérmes, illetve negyedik helyezett (*Ernst, 2008*).

Ugyan az aktív lovasturizmus is rendelkezik hagyományokkal Magyarországon, gyökerei az 1960-as évekre nyúlnak vissza (*Horváth, 2002*), az ország természetföldrajzi gazdagsága és lehetőségei ellenére mégsem alakult ki az a szakember-közösség és infrastruktúra, amely lehetővé tenné a lovasturizmus alágazat fenntartható és versenyképes működését.

A létező magyar tradicionális lovas értékek nem vonhatók kétségbe, a naturális mutatókra alapozott nemzetközi összehasonlítás azonban egyértelműen láttatja Magyarország hátrányát a fejlett országok lóágazatával szemben (lásd később az eredmények címszó alatt). Nagyságrendi értelemben tekintve a lovas kereslet generálódását, a tradicionális lovas értékek önmagukban alulmaradni látszanak egyéb tényezőkkel szemben.

A lovas forradalom jelensége egyértelműen igazolja a lónak az immateriális jellegű szükségletek kielégítésében játszott szerepét (*Brade, 2013; British Horse Industry Confederation, 2005; Deloitte, 2005, 2013; Evans, 2010; Gordon, 2001; Häggblom et al., 2006; Henley Centre, 2004; Hodgett – O'Keffe, 2013; Lejeune, 2010; Policy Research Corporation, 2008; Schneider – Mahlberg, 2005; Sport Horse Ireland, 2013*). Emiatt elsődleges fontosságú az immateriális igények kialakulása feltételeinek ismerete a lóágazat termékei és szolgáltatásai iránt támasztott kereslet meghatározó tényezőinek vizsgálatában.

A motivációt a szakemberek alapvetően két értelmezésben tárgyalják: belső és külső motivációt különböztetnek meg, amelyek közül a belső motivációnak tulajdonítják az önmegvalósítás érdekében vállalt tevékenységeket és hangsúlyozzák, hogy az minden ember vele született igénye, de kialakulása nem automatikus (*White, 1959; de Charms, 1968; Deci – Vansteenkiste, 2004*). Ugyan egyéni tényezők által határozódik meg, az arra való igény csak akkor fejlődik ki, ha az alapvető, materiális igények kielégítést nyernek. Az alapvető igények kielégítése nemzetgazdasági szintű feltételekhez kötődik, amelyek egyéni hatáskörön kívül esnek (*Deci – Ryan, 1991; Tay – Diener, 2011*). Minden makrogazdasági politika számára valódi kihívást jelent, hogy olyan (gazdasági, társadalmi, természeti, politikai és jogi) környezetet teremtsen, amely az emberek számára lehetővé teszi, hogy benső lényükből eredendően motiváltan éljenek (*Gurría, 2011*).

Az Egyesült Nemzetek Szervezete Fejlesztési Programja szerint az „emberi fejlődés az a folyamat, amelyben az emberi lehetőségek köre kitárul. Alapjában véve, ezek a lehetőségek végtelenek és az idő függvényében változhatnak. Mindazonáltal, a fejlődés minden szintjén a három legeszenciálisabb lehetőség a hosszú élet és egészséges életvitel; az ismeretszerzés, valamint a jó életminőség eléréséhez szükséges erőforrásokhoz való hozzáférés. Amennyiben ezen eszenciális lehetőségeket valaki nem birtokolja, annak sok más alternatíva marad feltáratlanul." (*Human Development Report, 1990; 10. o.*)

„Senki nem garantizálhatja az emberi boldogságot, az az egyéni alternatívák, egyéni tényezők függvénye. Ezzel szemben, a fejlődési folyamatnak olyan környezetet kell kialakítania, amelyben a résztvevők fejleszteni tudják potenciáljukat és ésszerű lehetőség tárul eléjük egy termékeny és kreatív életvitel folytatására, szükségleteikkel és érdekeltségükkel összhangban." (*Human Development Report, 1990; 1. o.*)

Noha a bruttó hazai termék (GDP) a legszélesebb körben alkalmazott indikátor a nemzetgazdasági teljesítmény egy konkrét időtartam alatti mérésére, a mutató nem megfelelően tükrözi, hogy a végső felhasználásra szánt javak és szolgáltatások hogyan alakulnak a fogyasztók választási alternatíváivá és lehetőségeivé (*Clark, 2012; Forgeard et al., 2011; Hall, 2010; Stiglitz et al., 2009; Cobb et al., 1995*).

A mutató korlátozottságának kiküszöbölésére néhány komplex gazdasági indikátort már létrehoztak. Természetesen ahogyan a GDP nem tökéletes, hasonlóképpen a komplex gazdasági indikátorok sem tökéletesek, létjogosultságukat indokolja és támogatja *Simon Kuznets* 1962. évi figyelemfelhívása, miszerint a nemzetgazdaság növekedésével, tevékenységeinek sokszínűbbé válásával összhangban a mutatóban mért tevékenységek és szolgáltatások körének is bővülnie kell (*Cobb et al., 1995*).

Ezért az egy főre jutó GDP mellett az emberi fejlődési indexet választottam a kutatási célok elérésére, a kutatási hipotézisek bizonyítására. Ahogyan *Sen (2010)* arra felhívta a figyelmet, a GDP árucikk-központú, az emberi fejlődési index viszont emberközpontú, és éppen erre volt szükség a lóágazatban keletkező kereslet vizsgálatára, ellentétben azokkal a komplex gazda-

sági mutatókkal, amelyek csak a természeti környezetre gyakorolt negatív externális hatásokat büntetik és/vagy a bűncselekmények elkövetése negatív megítéléssel kerül be az indikátorba.

A komplex mutatók létrehozásának létjogosultságából következően elmondható, hogy a GDP alapján mért nemzetgazdasági teljesítmény és az emberi fejlődési index alapján mért emberi fejlődés közötti kapcsolat nem mindig harmonikus, illetve automatikus. E tényt tudományos kutatások eredményei is igazolják (*Human Development Report, 1990, 2014; Ramirez et al., 1998; Boozer et al., 2003; Ranis, 2004; Ranis – Stewart, 2005*).

A hivatkozott szerzők a két fenti mutató alapján csoportosították a fejlődő országokat, és kutatásuk eredményeként megfogalmazták következtetéseiket, amelyek közül – Magyarország lóágazatának tárgyalása kapcsán – az egyik legfontosabbnak tekintett, hogy az emberi fejlődés jelenti a gazdasági növekedéshez vezető utat hosszú távon, amely ugyanakkor a korábbiakhoz képest magasabb emberi fejlődési színvonalban kell, hogy realizálódjon, összességében egy egymást erősítő fejlődési spirál kialakulását lehetővé téve.

A szakirodalmi feldolgozás eredményei generálták azt a megközelítési módot, amelyben megvizsgáltam az emberi fejlődési index alapján az emberi fejlődési színvonal, valamint az egy főre jutó GDP alapján a nemzetgazdasági teljesítmény lóágazatra gyakorolt hatását.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Magyarország lóágazatának pozicionálását a lóágazat naturális mutatók alapján történő jellemzésére, valamint a jellemzés alapján az ágazat által termelt gazdasági hatások számítására és az eredmények nemzetközi összehasonlító elemzésére alapoztam.

A lóágazatok gazdasági jelentőségéről szóló tanulmányok jelentették a kiindulási alapot, amelyben a lóágazat naturális mutatók alapján történő jellemzése meglehetősen felületes és hiányos volt. Ennek eredményeként a magyarországi lóágazat jellemzéséhez nyolc indikátorcsoportban összesen 76 indikátort fogalmaztam meg, amelyek alapján – a lekérdezhető adatok függvényében – elvégeztem az ágazat jellemzését. A nemzetközi összehasonlítás elvégzéséhez nemzetközi adatbázisokat kerestem, így az összehasonlítást hivatalos nemzetközi adatokra alapoztam és az adatbázisban szereplő összes regisztrált országot bevontam a vizsgálatba. A lóágazatok gazdasági jelentőségéről szóló tanulmányok alapján – amennyiben azok tartalmazzák a kívánt adatokat – csak 15 országot tudtam volna vizsgálni. A létező nemzetközi adatbázisok alapján a lóágazat két alágazatát tudtam elemezni részleteiben, a lovassportot (a *Nemzetközi Lovassport Szövetség* – FEI – adatai alapján; a lovassportok az FEI által regisztrált szakágakat foglalják magukban) és a lóversenyzést (a *Lóversenyző Hatóságok Nemzetközi Szervezete* – IFHA –, 2013 alapján). A lóversenyzés alágazatból származó indikátorok 2002-től, a lovassportok alágazatból származó indikátorok 2009-től, illetve egyes indikátorok esetében 2010-től voltak lekérdezhetők. A két alágazat közötti viszonylagos összhang megteremtése érdekében 2009-től kezdődtek a vizsgálatok. Az adatok összehasonlításának hatékonysága érdekében minden indikátort korrigáltam a népességgel (100 000 vagy 1 000 000 lakossal, az indikátor tartalma által megkívánt szakmai megfontolások alapján; az alkalmazott vezérelv szerint egy ló szükségszerűen kevesebb embert tart vonzáskörzetében, mint egy nemzetközi verseny) (1. és 2. táblázat).

A fent hivatkozott lovas indikátorokkal jellemzett országok képviselték az elemzés gerincét.

A világ összes (a gyakorlati megvalósítást tekintve a lehető legtöbb) országának gazdasági indikátorokkal történő jellemzéséhez „tradicionális” és „alternatív” gazdasági mu-

1. táblázat

Lovassport-indikátorok és az elemzésben fontos jellemzőik

Indikátor	Fajlagos mutató	Mértékegység	Vizsgált évek	Vizsgált országok száma
Lovak létszáma az összes és minden egyes szakágban	100 000 lakosra jutó lovak száma	lovak létszáma	2010–2013	59, 59, 63, 62
Versenyzők létszáma az összes és minden egyes szakágban	100 000 lakosra jutó versenyzők száma	versenyzők létszáma	2010–2013	59, 56, 60, 58
Rendezett versenyek száma az összes és minden egyes szakágban	1 000 000 lakosra jutó versenyek száma	versenyek száma	2010–2013	46, 47, 47, 47

Forrás: saját szerkesztés az FEI, 2015 alapján. Lovassport-szakágak: díjugratás, díjlovaglás, lovastusa, fogathajtás, távlovaglás, lovastorna, reining és para-lovassport.

2. táblázat

Lóversenyzés-indikátorok és az elemzésben fontos jellemzőik

Indikátor	Fajlagos mutató	Mértékegység	Vizsgált évek	Vizsgált országok száma
Fogadási forgalom	100 000 lakosra jutó fogadási forgalom	euró	2005, 2008–2013	33, 36, 36, 38, 37, 40, 40
Pénznyeremény	100 000 lakosra jutó pénznyeremény	euró	2005, 2008–2013	44, 45, 48, 50, 49, 50, 49
Versenyző lovak létszáma	100 000 lakosra jutó versenyző lólétszám	lovak létszáma	2005, 2008–2013	44, 45, 43, 47, 45, 46, 46
Tenyészlovak létszáma	100 000 lakosra jutó tenyészlovak létszáma	lovak létszáma	2005, 2008–2013	42, 44, 43, 45, 40, 40, 39
Startok száma	100 000 lakosra jutó startok száma	startok száma	2005, 2008–2013	45, 45, 45, 48, 46, 47, 45
Versenypályák száma	1 000 000 lakosra jutó versenypályák száma	versenypályák száma	2005, 2008–2013	23, 24, 23, 24, 23, 22, 22

Forrás: saját szerkesztés IFHA, 2015 alapján

tatókat választottam, ezek közül a lóágazat szempontjából jelentősnek bizonyuló mutatók az alábbiak voltak (zárójelben a felhasznált adatbázis megnevezése olvasható): az egy főre jutó GDP, a mezőgazdasági szektor, illetve a szolgáltatási szektor hozzáadott értéke, a városi lakosság aránya (összes eddig felsorolt indikátor: *Világbank*), az egy főre jutó rendelkezésre álló jövedelem (*Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet – OECD*), az emberi fejlődési index (*Egyesült Nemzetek Szervezete Fejlesztési Programja*), a társadalmi előrehaladási index (*Social Progress Index*) és az utazás és turizmus versenyképességi index (*Világgazdasági Fórum*) (3. táblázat).

Az elemzés kezdetekor arra voltam kíváncsi, hogy a lóágazat gazdasági hatást termelő képességét hogyan befolyásolják a különböző gazdasági változók. Feltételeztem, hogy azt az emberi fejlődést alakító tényezők határozzák meg. Ezen igény miatt választottam az emberi fejlődési indexet, amelyet ugyan nem tekintek azonosnak az emberi fejlődéssel, mégis lehetőséget kínál az emberi fejlődést alakító tényezők vizsgálatára. Tekintve, hogy nemzetközi szinten a lóágazat által termelt gazdasági hatások számszerűsítésére rendelkezésre álló tanulmányokban található módszertan konceptuális, statisztikai és metodikai hibával rendkívül terhelt, a lóágazat által

generált gazdasági hatásokat nem alkalmazhattam a vizsgálat lefolytatására. Ezen ok miatt, ahogyan fentebb már hivatkoztam rá, alapvetően a naturális jellegű lovas indikátorok jelentették a vizsgálat gerincét.

Az elemzés során a fenti adatbázisokban szereplő összes országhoz hozzárendeltem az adott gazdasági indikátort, majd meghatároztam, hogy az átlagos szint feletti színvonalon (kivéve a mezőgazdasági szektornak a GDP-hez való hozzájárulását, ahol az átlagos szint alatti színvonal volt a mérvadó, illetve az emberi fejlődési indexet, ahol a magas és nagyon magas fejlődési színvonalat vettem alapul és nem a szervezet által közzétett átlagot) a lóversenyzés, illetve lovassport szakágakat űző országok milyen arányban vannak jelen. A tendencia minden esetben legalább 75%-os egyezőségi színvonalat jelentett. A meghatározott színvonalak alatti, illetve fölötti kritérium alapján végzett elemzést követően a rangpercentilisek segítségével mind a gazdasági indikátorok, mind a lovas indikátorok alapján sorba rendezett országsokaság legjobb 25%-át képviselő országcsoportjai között is elvégeztem a vizsgálatot.

Ahol átlagot számoltam, ott az adatbázisban – adattal – szereplő összes országot figyelembe vettem és számtani átlagot számoltam, tekintve hogy a lóágazatban keletkező kereslet vizsgálatára nem volt indokolt több, illetve kevesebb jelentőséget tulajdonítani egyetlen országnak sem. Mindazonáltal minden esetben ellenőriztem a számtani átlag és az adatbázisban szereplő súlyozott átlag közötti különbséget és megállapítottam, hogy a számtani átlag alkalmazásával az elemzésben kapott eredmények szigorúbb kritériumoknak felelnek meg, mintha azokat a súlyozott átlagra alapoztam volna (a megállapítás alól csak a mezőgazdasági szektor GDP-hez való hozzájárulása jelent kivételt, ami a lóágazatban keletkező kereslet alakulásában önmagában nem játszhat szerepet).

Az elemzésnek részét képezte a lóver-

3. táblázat

Az elemzés során fontosnak bizonyult gazdasági indikátorok és legfontosabb jellemzőik

Indikátor	Mérték-egység	Statisztika	Vizsgált évek	Vizsgált országok száma
Mezőgazdasági szektor hozzáadott értéke	GDP %-a	Világbank	2009–2013	176, 175, 173, 167, 157
Szolgáltató szektor hozzáadott értéke	GDP %-a	Világbank	2009–2013	177, 176, 173, 167, 159
Városi lakosság	%	Világbank	2009–2013	214 minden évben
1 főre jutó GDP	USD	Világbank	2009–2013	198, 197, 197, 196, 195
Egy főre jutó rendelkezésre álló jövedelem	USD	OECD	2009–2013	32 minden évben
Emberi fejlődési index	értékelés	ENSZ Fejlesztési Programja	2005, 2008, 2010, 2011, 2012, 2013	174, 175, 187, 187, 187, 187
Társadalmi előrehaladási index	értékelés	Társadalmi Előrehaladási Indexet összeállító szervezet	2013	132
Utazás és turizmus versenyképességi index	értékelés	Világgazdasági Fórum	2009, 2011, 2013	133, 139, 140

Forrás: saját szerkesztés a World Bank, 2015; OECD, 2015; Human Development Report, 2014; Social Progress Index, 2014; Travel and Tourism Competitiveness Report, 2009, 2011, 2013 alapján

senyzés, illetve a lovassport szakágak bármelyikét űző országoknak az egy főre jutó GDP és az emberi fejlődési index alapján történő csoportosítása is. A csoportosítás célja az egy főre jutó GDP és az emberi fejlődési index közötti kapcsolat lóágazatra gyakorolt hatásának bemutatása volt. A csoportosítás kritériuma az egy főre jutó GDP átlag alatti és feletti, valamint az emberi fejlődési index átlag alatti, illetve feletti színvonala volt.

EREDMÉNYEK

Magyarország azon országok közé tartozott, ahol kereslet mutatkozott a lóhoz kapcsolódó tevékenységek iránt a vizsgált évek mindegyikében mind a lóversenyzés alágazatból, mind a lovassport alágazatból nyert indikátorok alapján. A rangpercentilisek segítségével történő rangsorolás szerint a lovassport alágazatból nyert indikátorok alapján előkelőbb helyezéseket ért el, mint a lóversenyzés indikátorok alapján. A lovas kereslet vonatkozásában és ennek következményeként az ágazat gazdasági hatást termelő képességében tapasztalt hátrányai viszont megkérdőjelezhetetlenek.

Az ágazati szintű lópopulációt tekintve Magyarországon 2013-ban ezer főre 7 lovat regisztráltak, amellyel egy 23 országot tartalmazó rangsorban a 22. helyet érte el. A tenyésztés alágazatban a Magyar Lótenyésztők Országos Szövetsége összesen mintegy 20 fajta szervezett keretek között történő tenyésztését tartotta nyilván, amelyek közül mintegy 7 tekinthető tradicionális magyar eredetűnek. Ezzel szemben például Franciaországban ugyanebben az évben 63 fajtát regisztráltak, amelyek közül mintegy 26 volt francia eredetű. Igaz azonban, hogy az egymillió lakosra vetített fajtalétszám alapján Magyarország kedvezőbb helyzetben volt (2 fajta), mint Franciaország (1 fajta). A tenyészállatok létszámát alapul véve az ezer lakosra jutó egyedszám Magyarországon a legkisebb (1 tenyészállat) egy tíz országot tartalmazó rangsorban (Írországban és Belgiumban viszont 17). A lófajtáknak a Lovas Világjátékokon 2002 és 2014 közötti időszakban elért eredményét alapul véve, az első hat helyezett fajtát összegezve összesen 32 fajta képviseltette magát, amelyek közül négy volt magyar eredetű (bábolnai arab, magyar sportló, mezőhegyesi félvér, lipicai), a rangpercentilisek alapján történő rangsorolás szerint a 78., 60., 37. és 2. rangpercentilisen. A lipicai fajtától eltekintve az elért eredmények külföldi versenyzők érdemei.

A lóversenyzést tekintve, amíg például Új-Zélandon a százezer lakosra jutó versenyzői lólétszám 199, Magyarországon mindössze 9 (41. rangperc.); amíg Írországban a százezer lakosra jutó versenyzői lópopulációt szolgáló tenyészállatok száma 279, Magyarországon 4 (36. rangperc.); amíg Ausztráliában a százezer lakosra jutó startok száma 1413, Magyarországon 75 (51. rangperc.); amíg Ausztráliában az egymillió lakosra jutó versenypályák száma 21, Magyarországon nem éri el az egyet (0,1) (18. rangperc.); amíg a fogadási forgalom Hongkongban százezer lakosra vetítve meghaladja a 132 millió eurót, Magyarországon alig haladja meg a 24 ezer eurót (14. rangperc.); és amíg Macaóban a pénznyeremény százezer lakosra vetítve meghaladja a 2 millió eurót, Magyarországon nem éri el a 16 ezer eurót (26. rangperc.). (A vizsgált év minden esetben 2013.)

Az FEI kimutatásában a lovassportszakágakat tekintve mind a lovak, mind a versenyzők létszáma alapján Magyarország a legjobb 25%-ot képviselő országok közé tartozott 2013-ban. A versenyzők létszáma alapján a 76. (4 versenyző százezer lakosra vetítve; Monacóban viszont 32 versenyző jut százezer lakosra), a lovak létszáma alapján a 79. rangpercentilisen (8 ló százezer lakosra vetítve, míg Monacóban 67) volt rangsorolható. A Lovas Világjátékokon 1990 és 2014 között elért eredmények alap-

ján Magyarország a 35. rangpercentilisen volt rangsorolható a célra készített indikátor alapján elért 10 ponttal, míg Németország összesen 214 ponttal rendelkezett a hivatkozott időszakban.

A közvetlen és a közvetett hatásokat tekintve (bár az összehasonlítás csak jelképes értékkel bír a hozzávetőleges nagyságrendről alkotott elképzelés miatt, hiszen a precíz statisztikai összehasonlításra az értekezésben részletezett okok miatt nincs lehetőség!) Magyarország 26 euró gazdasági hatást termelt, miközben Dánia például 515 eurót egy lakosra vetítve.

A lovas forradalomhoz szükséges környezet gazdasági elemzése szerint a lovas országok általános értelemben átlag alatti mezőgazdasági szektorbeli teljesítménnyel, átlag fölötti szolgáltatási szektorbeli teljesítménnyel és átlag fölötti városi lakossági aránnyal jellemezhetők. A lóversenyzésben és a lovassportban regisztrált országokkal való egybeesés színvonala a fent említett gazdasági indikátorok sorrendjében, a lóversenyzés, illetve a lovassportok szerint: 96-100%, illetve 93-100%; 78-96%, illetve 78-91% és 86-95%, illetve 83-92%.

Az átlag fölötti színvonalú *egy főre jutó GDP* önmagában nem bizonyult a ló és lóhoz kapcsolódó tevékenységek iránti kereslet előfeltételének (az egybeesések színvonala mindösszesen 52-69% volt a lóversenyzés, illetve 61-73% a lovassport szakágakat űző országok esetében). Az egy főre jutó GDP, illetve minden egyes lovas indikátor alapján rangpercentilisek segítségével történő sorba rendezéssel meghatározva az országok legjobb 25%-át és közöttük vizsgálva az egybeesések színvonalát, nagyon magas százalékokat kaptam eredményül (75-92% a lóversenyzés, illetve 80-92% a lovassportok esetében).

Az OECD adatbázisából az *egy főre jutó rendelkezésre álló jövedelem* jelentőségének vizsgálata céljából nyert országok nagyon nagy arányban voltak érdekeltek a lóversenyzésben (72-75%), illetve a lovassportokban (93-100%). Magas színvonalú volt az egybeesések aránya az átlag fölötti színvonalú egy főre jutó rendelkezésre álló jövedelemmel bíró országok és a lóversenyzés (76-94%), illetve a lovassport szakágakat (100%) űző országok között. Ennek ellenére a legjobb 25%-ot képviselő országok vizsgálata esetében nagyon alacsony volt az egybeesések aránya (30-50% a lóversenyzés és 39-50% a lovassport alágazatban regisztrált országoknál). Az eredmény cáfolni látszik azon korábbi megállapítást, hogy „a rendelkezésre álló jövedelem növekedésével nő a ló és a lóhoz kötődő tevékenységek iránti kereslet". A megállapítást finomítva azt mondanám, hogy minél nagyobb az egy főre jutó rendelkezésre álló jövedelem, annál kisebb a keresletre ható pénzügyi korlát. Ez a megállapítás sokkal inkább egyfajta lehetőséget fejez ki a lóágazatban való költésre, mintsem annak egyfajta feltételét.

Az *emberi fejlődési index* alapján magas egyezőségi színvonalat tudtam kimutatni a lóversenyzés (86-100%), illetve lovassport (86-94%) szakágakat űző országok és a magas és nagyon magas emberi fejlődési indexszel jellemezhető országok között. Ugyancsak nagyon magas színvonalú volt az emberi fejlődési index alapján, illetve a lóversenyzés, valamint lovassport-indikátorok alapján a rangpercentilisek segítségével sorba rendezett legjobb 25%-ot képviselő országcsoportok közötti egybeesés színvonala. A lóversenyzés esetében: 83-100%, lovassportok esetében 88-96%. A Lovas Világjátékokon 2010-ben elért legjobb tíz eredménnyel tesztelve az indikátort ugyancsak bebizonyosodott az emberi fejlődési index alapján mért emberi fejlődés magas színvonalának jelentősége a lóágazatban (100%). A *társadalmi előrehaladási index* alapján is magas volt a vizsgált országcsoportok közötti egybeesés színvonala mind átlag feletti szinten (lóversenyzés esetében: 88-100%; lovassportok esetében: 88-90%), mind pedig az országok legjobb 25%-át vizsgálva (lóversenyzés

esetében: 91-100%; lovassportok esetében 87-94%).

Az *utazás és turizmus versenyképesség index* alapján (az épített környezet jelentőségét kívántam meghatározni általa a lóágazatban) is mind az index átlagon felüli színvonala, mind pedig az index alapján, illetve a lovas indikátorok alapján a rangpercentilisek segítségével meghatározott legjobb 25%-ot képviselő országcsoportok között magas színvonalú egybeeséseket tudtam kimutatni. Az index átlag fölötti színvonala alapján a lóversenyzés esetében 86-96%, a lovassportokat tekintve 87-94%; az index alapján az országok legjobb 25%-a esetében a lóversenyzést tekintve 75-100%, a lovassportokat tekintve 81-93% volt.

A lovas országoknak az egy főre jutó GDP és az emberi fejlődési index alapján történő csoportosításának eredménye szerint az országok nagy többsége (50-70% a lóversenyzésben, illetve 60-73% a lovassportban regisztrált országoknak) abba a csoportba tartozott, amelyet az emberi fejlődési index és az egy főre jutó GDP átlag feletti színvonalai jellemeztek. A második legnagyobb csoportba sorolt országok (9-37% a lóversenyzésben és 19-33% a lovassportban regisztrált országok) átlag fölötti emberi fejlődési indexszel és átlag alatti egy főre jutó GDP-vel voltak jellemezhetők. A két csoportba tartozó országok összesen (átlag fölötti emberi fejlődési indexszel jellemzett országok) a lovas országoknak 90%-a fölötti arányát képviselték. Az országok legkisebb csoportja (4-9% a lóversenyzésben, illetve 5-9% a lovassportokban regisztrált országoknak) az „ördögi kör" kifejezéssel jellemzett csoport volt. Ebbe a csoportba az átlagon aluli emberi fejlődési indexszel és az átlagon aluli egy főre jutó GDP-vel jellemzett országok tartoztak. A kifejezés – amit az irodalmi áttekintés kapcsolódó részén hivatkozott szerzők kutatásának eredményeiből vettem át – arra utal, hogy az emberi fejlődési index és az egy főre jutó GDP átlagon aluli színvonalai, egymást erősítve, valójában egy „szegénységspirál" kialakulását idézik elő. Az átlagon aluli színvonalú emberi fejlődési indexszel és az átlag fölötti egy főre jutó GDP-vel jellemzett országcsoportba egyetlen egy lovas ország sem volt sorolható.

Gazdasági szempontok szerint tekintve Magyarország átlagon aluli értékekkel volt jellemezhető a mezőgazdasági szektor GDP-hez való hozzájárulása, az egy főre jutó GDP és az egy főre jutó rendelkezésre álló jövedelem alapján, továbbá átlagon felüli értékekkel volt jellemezhető a szolgáltatási szektor GDP-hez való hozzájárulása, a városi lakosság aránya, az emberi fejlődési index, a társadalmi előrehaladási index és az utazás és turizmus versenyképességi index alapján. A lovas országok esetében megfigyelt tendenciákkal ellentétben áll az egy főre jutó GDP átlagon aluli színvonala Magyarországon.

Az emberi fejlődési index és az egy főre jutó GDP alapján Magyarországot az átlagon felüli emberi fejlődési indexszel és az átlagon aluli egy főre jutó GDP-vel jellemzett csoportba tudtam besorolni, amely csoport az átlagon felüli emberi fejlődési indexszel jellemzett lovas országok kisebb csoportját jelentette. Ugyanezen két indikátor alapján, de kizárólag a fejlett országokat alapul véve, Magyarországot az „ördögi körrel" jellemzett csoportba lehetett besorolni, amelyet átlagon aluli emberi fejlődési index és átlagon aluli egy főre jutó GDP jellemzett.

A 4. táblázat a kutatásban felhasznált legfontosabb gazdasági indikátorok értékeit tartalmazza a Magyarországra vonatkozó értéket is feltüntetve.

KÖVETKEZTETÉSEK

A kutatási eredmények alapján a magyarországi lóágazatot érintő legfontosabb következtetések az alábbiakban vonhatók le.

A lovas országokat középpontba helyező gazdasági elemzés alapján kapott eredmények szerint – világszinten vizsgálva Ma-

4. táblázat

A kutatásban felhasznált legfontosabb gazdasági indikátorok értékei a Magyarországra vonatkozó értékeket is feltüntetve

Indikátor	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Emberi fejlettségi index_HUN	0,805	0,814	–	0,817	0,817	0,817	0,818
Emberi fejlettségi index_átlag (világszinten)	0,667	0,685	–	0,693	0,698	0,700	0,702
Emberi fejlettségi index_átlag (fejlett országok)	0,846	0,858	–	0,862	0,864	0,865	0,867
Emberi fejlettségi index_fenntartható lóágazattal rendelkező országok a jelölt érték fölött	0,844	0,857	–	0,864	0,868	0,869	0,869
GDP_HUN	11 092	15 598	12 907	12 958	13 983	12 784	13 487
GDP_átlag (világszinten)	–	–	13 719	14 412	15 992	15 031	14 800
GDP_átlag (fejlett országok)	31 131	41 410	–	37 836	42 274	41 274	40 098
GDP_fenntartható lóágazattal rendelkező országok a jelölt érték fölött	26 510	35 579	–	30 738	31 973	28 985	29 881
Rendelkezésre álló jövedelem_HUN	–	–	20 308	20 468	20 592	20 225	21 095
Rendelkezésre álló jövedelemátlag	–	–	32 010	32 746	33 003	33 004	33 196
Rendelkezésre álló jövedelem_fenntartható lóágazattal rendelkező országok a jelölt érték fölött	–	–	31 670	31 516	30 734	30 723	30 134
Utazás és Turizmus Versenykép. Index_HUN	–	–	4,45	–	4,54	–	4,51
Utazás és Turizmus Versenykép. Index_átlag	–	–	4,08	–	4,09	–	4,09
Utazás és Turizmus Versenykép. Index_ fenntartható lóágazattal rendelkező országok a jelölt érték fölött	–	–	4,92	–	4,92	–	4,98
Egyéb, az emberi fejlődési index és az egy főre jutó GDP alapján meghatározott gazdasági színvonalhoz képesti előrelépéshez szükséges legfontosabb gazdasági indikátorok* értékei							
Bruttó megtakarítás_HUN	–	–	19,50	20,93	21,22	20,94	23,89
Bruttó megtakarítás_átlag (világszinten)			21,15	22,11	23,28	22,76	20,83
Burttó tőkeképzés_HUN	–	–	20,28	20,64	20,45	19,21	19,82
Bruttó tőkeképzés_átlag (világszinten)	–	–	23,79	24,22	24,37	24,13	23,30
Külföldi közvetlen beruházás_HUN	–	–	–296	–2 093	1 054	1 072	–416
Külföldi közvetlen beruházás_átlag (világszinten)	–	–	2 633	3 668	2 248	1 399	1 850

Megjegyzés: * az emberi fejlődés és a gazdasági növekedés közötti kapcsolat vizsgálatának nemzetközi kutatási eredményei szerint, az emberi fejlődés elősegítéséhez szükséges változók némelyike.

Forrás: saját szerkesztés a World Bank, 2015; OECD, 2015; Human Development Report, 2014; Social Progress Index, 2014; World Economic Forum, 2009, 2011, 2013 adatai alapján

gyarországot – csak az egy főre jutó GDP és az egy főre jutó rendelkezésre álló jövedelem alapján tér el attól a tendenciától, amelyet a lóversenyzésben és a lovassportokban regisztrált országokra vonatkozóan megfigyeltem. Vagyis a világ számos országával szemben jelentős előnye és potenciálja van a lóágazat működésére vonatkozóan, amit a lovas indikátorokkal történő jellemzése is megfelelően alátámaszt. Érdemes ezen po-

tenciálok kiaknázására figyelmet fordítani.

Ugyanakkor Magyarország az emberi fejlődési index, a társadalmi előrehaladási index, az egy főre jutó GDP, az egy főre jutó rendelkezésre álló jövedelem és az utazás és turizmus versenyképességi index jelentősen alacsonyabb értékeivel jellemezhető, mint azok a fejlett országok, ahol a lóágazat fenntarthatóan és versenyképesen működik, jelentős nagyságrendű gazdasági hatást termelve. Magyarország lovas tradicionális értékei feljogosítanák a magyar lóágazatot arra, hogy a világ legfejlettebb lóágazatai közé tartozzon. A kutatás eredményei szerint viszont a gazdasági tényezők – életminőség, emberi fejlődés – szerepe elsődleges a kereslet generálódásában (nagyságrendi szempontok szerint vizsgálva).

Magyarországnak a gazdasági mutatók alapján tapasztalt hátrányai részben magyarázatot adnak arra, hogy a lóhoz kapcsolódó tevékenységek iránti kereslet (immateriális szükségletek kielégítése iránti igény) miért kevésbé jellemző Magyarországra, mint a többi fejlett országra. Ahogyan a szakirodalmi áttekintésben láthattuk, az immateriális igények jelentős nagyságrendben való kialakulása a materiális szükségletek kielégítése lehetőségeinek biztosításától függ, amely nemzetgazdasági tényezők függvénye.

Ez az oka annak, hogy a lóágazat ellátási láncának teljes egészében a termelési szerkezetek még nem (teljes mértékben) alkalmazkodtak azokhoz az új kihívásokhoz, amelyek középpontja az emberi fejlődés (a jólét). Amennyiben a ló „új szerepeihez" való viszonyulásban nem következik be változás, a lóágazat fenntartható fejlődése nem várható.

Érdemes emlékezetben tartani, hogy a ló a lovas forradalomban immateriális igények kielégítését szolgálja, ami a lóágazattal kapcsolatos tárgyalások korábbi keretrendszerét – amit a materiális szükségletek kielégítése kapcsán alkalmaztak – teljes mértékben felülírja. A makroszintű gazdaságpolitikának semmi oka a lóágazattól való eltávolodásra a lovas forradalomban, hiszen politikájának fő célkitűzése a lóágazatban támasztott keresletnek előfeltétele. Ugyanakkor a lóágazat is jelentősen hozzájárul az emberi fejlődéshez, a generálódó gazdasági hatások révén pedig a nemzetgazdaság teljesítményéhez.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Boozer, M. – Ranis, G. – Stewart, F. – Suri, T. (2003): *Paths to success: The relationship between human development and economic growth*. Center Discussion Paper 874. [2015.09.22.] http://ssrn.com/abstract=487469 – (2) Brade, W. (2013): *Die deutsche Reitpferdezucht - aktueller Stand und wirtschaftliche Bedeutung. Zeitschrift für Agrarpolitik und Landwirtschaft.* [2014.08.15.] http://buel.bmel.de/index.php/buel/article/view/Brade/brade-html – (3) British Horse Industry Confederation – DEFRA (2005): *Strategy for the Horse Industry in England and Wales*. [2014.02.04.] https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/69260/pb11323-en-horse-industry-strategy-051128.pdf – (4) Clark, H. (2012): *Beyond GDP – Measuring the Future We Want.* [2014.12.18.] http://www.undp.org/content/undp/en/home/presscenter/speeches/2012/06/20/helen-clark-beyond-gdp-measuring-the-future-we-want.html – (5) Cobb, C. – Halstead, T. – Rowe, J. (1995): If the GDP is up, why is America down? *The Atlantic,* October 1–22. pp. [2015.01.04.] http://www.theatlantic.com/past/politics/ecbig/gdp.htm – (6) de Charms, R. (1968): *Personal causation*. Academic Press, New York – (7) Deci, E. L. – Ryan, R. (1991): A motivational approach to self: Integration in personality. In Dienstbier, R. (ed.): *Nebraska symposium on motivation: Volume 38. Perspectives on motivation*. 237–288. pp. Lincoln: University of Nebraska Press – (8) Deci, E. L. – Vansteenkiste, M. (2004): Self-determination theory and basic need satisfaction: Understanding human development in positive psychology. *Richerche di Psicologia,* Vol. 27 No. I. 23–40. pp. – (9) Deloitte (2005): *The Economic Impact of the Horse Industry on the United States*. American Horse Council Foundation, Cornell University, 3–43. pp. – (10)

Deloitte (2013): *Estudio del impacto del sector ecuestre en España.* Federación Hípica Española, Madrid, 4–321., 107–191, 239–265. pp. – (11) Ernst, J. (2008): *100 év a magyar lovassport történetéből 1872–1914.* I. kötet. Cartaphilus Kiadó Kft. – (12) Evans, V. (2010): *Canadian horse industry profile study.* Strategic Equine Inc. 1–110. pp. [2011.10.11.] http://www.strategicequine.ca/ – (13) FEI (2006): *FEI results at the World Equestrian Games, 2006.* [2016.02.24.] http://history.fei.org/sites/default/files/WEG_2006_Endurance_Results.pdf – (14) FEI (2015): Személyes közlés. – (15) Forgeard, M. J. C. – Jayawickreme, E. – Kern, M. L. – Seligman, M. E. P. (2011): Doing the right thing: Measuring wellbeing for public policy. *International Journal of Wellbeing,* 1 (1) 79–106. pp. doi:10.5502/ijw.v1i1.15. – (16) Gordon, J. (2001): *The horse industry. Contributing to the Australian economy.* RIRDC publication. 1–54. pp. [2010.08.03.] http://www.horsecouncil.org.au/ahic/index.cfm/topics/surveys/the-horse-industry-contributing-to-the-australian-economy/ – (17) Gurría, A. (2011): *Introductory Remarks on Measuring Progress.* First Session. [2014.12.18.] http://www.oecd.org/about/secretary-general/yourbetterlifeindex.htm – (18) Häggblom, M. – Rantamäki-Lahtinen, L. – Vihinen, H. (2006): *Equine sector comparison between the Netherlands, Sweden and Finland. Equine Life.* MTT Agrifood Research Finland. Life04ENV/FI/000299. [2014.05.12.] http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=home.showFile&rep=file&fil=EquineLIFE_Sector_Comparison.pdf – (19) Hall, J. (2010): Measuring what matters to make a difference. Symposium 151. *Journal of Future Studies,* 15 (2) 151–154. pp. – (20) Hecker, W. (2011): *Híres versenylovak.* IAT Kiadó és a Studia Germanica Kft., Budapest, szerk. Brenyó József – (21) Henley Centre (2004): *A report of research on the horse industry in Great Britain.* British Horse Industry Confederation. 24-27. pp. [2014.02.04.] http://www.bhic.co.uk/downloads/henley-report.pdf. – (22) Hodgett, A. – O'Keeffe, N. (2013): *Analysis of the economic impact of the Irish Thoroughbred Industry.* 1–18. pp. [2014.10.09.] http://www.itba.info/wp-content/uploads/2013/07/Dukes-Report-II-October-2013-Update.pdf – (23) Horváth Á. (2002): In Tibay Gy.: *A magyar lótenyésztés az EU csatlakozás tükrében.* Országos konferencia előadásai, hozzászólásai. Szent István Egyetem, GTK Vezető és Továbbképző Intézet kiadványa – (24) *Human Development Report.* United Nations Development Program/Egyesült Nemzetek Szervezete Fejlesztési Programja, 1990, 1., 10. p. [2015.01.09.] http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_1990_es_completo_nostats.pdf – (25) *Human Development Report.* United Nations Development Program/Egyesült Nemzetek Szervezete Fejlesztési Programja, 2014. 164–167. pp. [2015.01.04.] http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf – (26) Jez, C. – Coudurier, B. – Creesent, M. – Méa, F. (2013): *Factors driving change in the French Horse Industry to 2030.* Advances in animal biosciences, 4. kötet 2. különkiadás 66–105. pp. – (27) Lejeune, A. L. (2010): *Analyse du potentiel de marché de l'élevage de chevaux de sport en Belgique et approche marketing.* Doktori (PhD) értekezés. – (28) Lóversenyző Hatóságok Nemzetközi Szervezete – IFHA (2013): Adatbázis. [2015.08.25.] http://www.horseracingintfed.com/default.asp?section=Resources&area=4 – (29) OECD (2009–2013): [2015.11.20.] https://data.oecd.org/hha/household-disposable-income.htm – (30) Policy Research Corporation (2008): *De paardensector als economische en maatschappelijke actor in Vlaanderen. Een analyse van het economisch en sociaal-maatschappelijk profiel en belang van de Vlaamse paardenhouderij.* 1–19. pp. [2015.09.22.] https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/de-paardensector-als-economische-en-maatschappelijke-actor-in-vlaanderen-een-analyse-van-het-economisch-en-sociaal – (31) Ramirez, A. – Ranis, G. – Stewart, F. (1998): *Economic Growth and Human Development.* QEH Working Paper Series - QEHWPS18. [2015.09.22.] http://www3.qeh.ox.ac.uk/pdf/qehwp/qehwps18.pdf – (32) Ranis, G. (2004): *Human Development and Economic Growth.* Center Discussion Paper No. 887. [2015.09.22.] http://www.econ.yale.edu/growth_pdf/cdp887.pdf – (33) Ranis, G. – Stewart, F. (2005): *Dynamic Links between the Economy and Human Development.* DESA Working Paper No. 8. ST/ESA/2005/DWP/8. [2015.09.22.] http://www.un.org/esa/desa/papers/2005/wp8_2005.pdf – (34) Schneider, H. W. – Mahlberg, B. (2005): *Die volkswirtschaftliche Bedeutung der Pferdewirtschaft in* Österreich *Makroökonomische Studie.* 1–58. pp. [2010.10.23.] http://pferdaustria.info/download/text/151/Endversion.pdf – (35) Sen, A. (2010): *Interview on the 20th anniversary of the human development index.* [2015.02.20.] http://ec.europa.eu/environment/beyond_gdp/key_quotes_en.html – (36) *Social Progress Index.* Social Progress Imperative, 2014. [2014.12.29.] http://socialprogressimperative.org/data/spi/countries – (37) Sport Horse Ireland (2013): *Economic contribution of the Sport Horse Industry to the Irish Economy. National*

Development Plan. 1–49. pp. [2014.10.09.] http://www.euroequestrian.eu/wp-content/uploads/2013/09/Economic-Contribution-of-the-Sport-Horse-Industry-to-the-Irish-Economy4.pdf – (38) Stiglitz, J. – Sen, A. – Fitoussi, J.-P. (2009): *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*. 7–287. pp. [2015.01.09.] http://www.stiglitz-senfitoussi.fr/documents/rapport_anglais.pdf. – (39) Tay, L. – Diener, E. (2011): Needs and Subjective Well-Being Around the World. *Journal of Personality and Social Psychology,* vol. 101 No. 2. 354–365. pp. – (40) *Travel and Tourism Competitiveness Report*. World Economic Forum, 2009. 15 p. [2016.01.06.] http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_TravelTourism_Report_2009.pdf. – (41) *Travel and Tourism Competitiveness Report*. World Economic Forum, 2011. 17 p. [2016.01.06.] http://www3.weforum.org/docs/WEF_TravelTourismCompetitiveness_Report_2011.pdf – (42) *Travel and Tourism Competitiveness Report*. World Economic Forum, 2013. 18 p. [2014.03.05.] http://static.hosteltur.com/web/uploads/2013/03/WEF_Competitividad_turystica_2013.pdf – (43) White, R. W. (1959): Motivation reconsidered. *Psychological Review,* 66 297–333. pp. – (44) World Bank (2015): Adatbázis. [2015.11.15.] http://datos.bancomundial.org/indicador

of mistrust is that in Hungary 40% think that functional foods have harmful effects on health. Hungarian consumers do not believe that health protective foods can have the same good taste as traditional foods that are available in stores. The following result is not too encouraging either: according to one in three Hungarian consumers, the functional food concept is just temporary and will soon become outdated.

After this it is not surprising that consumers are unwilling to pay extra for functional foods. Owing to the lack of "mature" attitudes, conscious behaviour is far less characteristic of the Hungarian consumers. This group mainly includes women, households with higher qualifications and income, people performing knowledge-intensive work and primary food purchasers.

A NEW APPROACH TO THE ANALYSIS OF THE HORSE INDUSTRY

By: Mihók, Zsuzsanna

Keywords: Equestrian Revolution, immaterial needs, human development, economic growth, well-being.
JEL Classification: Q19.

The horse has been an ever-present ally of mankind throughout history. Through domestication, horses were placed in the service of humans and since then the roles that the horse has played in human life have always been shaped by the human needs. The most recent change in the horse's roles has taken place approximately since the 1960s and is of such importance that it can be characterised by the expression of Equestrian Revolution.

The question arises: to what the great demand for horses and horse-related activities is owed in countries such as Iceland, Australia, Sweden, the United States, Denmark, Ireland, Canada, Belgium, Norway, the Netherlands, Spain, France, Germany, Finland, Switzerland and the United Kingdom? In the research, I focused on answering this question, to which the operational characterisation of the Hungarian horse industry and its international comparative analysis, together with the estimation of the economic impacts generated by the Hungarian horse industry in 2013 provided the basis.

The results obtained draw attention to the fact that the traditional methods applied to sectorial economics cannot be applied to the horse industry either from the perspectives of the impact categories or from the point of view of taking into account the factors that affect the demand for horses and horse-related activities. The core of the new approach applied to taking into account the factors that shape the demand for horses and horse-related activities is that the strategies for the sustainable and competitive operation of the horse industry can only be formulated in a framework that is determined by human development and economic growth.